

Cieľom článku je poskytnúť čitateľovi ucelený pohľad na digitalizáciu kultúrneho dedičstva realizovaného prostredníctvom národného projektu Digitálne múzeum. Sumarizuje jeho špecifické ciele, ako aj výhody realizácie pre odbornú a laickú verejnosť.

The aim of the article is to provide the reader a comprehensive view on digitalisation of cultural heritage realized through a national project Digital Museum. It summarizes its specific objectives, as well as the benefits of its implementation for the professional and lay public.

V súčasnosti sa často v médiách stretávame s pojmom digitalizácia a ku koncu roka 2015 tento trend bude naďalej pokračovať. Dôvodom je ukončovanie národných projektov spolufinancovaných z prostriedkov Európskej únie v rámci operačného programu Informatizácia spoločnosti, Prioritnej osi 2. Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry, Opatrenie 2.1: Digitalizácia obsahu pamäťových a fondových inštitúcií, jeho archivovanie, sprístupňovanie a zlepšenie systémov jeho získavania, spracovania a ochrany.

Výnimkou nie je ani národný projekt Digitálne múzeum realizovaný Múzeom Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici. Projekt si dal za cieľ v priebehu tri a pol ročnej existencie zdigitalizovať vyše 174-tisíc najreprezentatívnejších zbierkových predmetov hmotného i nehmotného kultúrneho dedičstva z celej Slovenskej republiky. Z hľadiska rozsahu i kvality ide o výnimočný počin, ktorý nemá obdobu v okolitých krajinách.

Ako sa to celé začalo?

Prípravné práce na projekte začali ešte v roku 2010. Hlavným ťahúňom celého procesu sa stala myšlienka sprístupnenia zbierkových predmetov z múzeí vo vysokom rozlíšení z ktoréhokoľvek miesta na Slovensku resp. sveta. Daný predmet by mohol študovať odborník i laik prostredníctvom internetu bez toho, aby navštívil konkrétne múzeum.

Takto formulovaná myšlienka bola predstavená Ministerstvu kultúry Slovenskej republiky, ktoré v roku 2011 vyhlásilo výzvu a Múzeum Slovenského národného povstania reagovalo predložením komplexného projektu s cieľom vedomostne spracovať a zvizualizovať najvýznamnejšie zbierky pochádzajúce z múzeí na Slovensku a zároveň dobudovať infraštruktúru pre digitalizáciu na národnej úrovni pre ďalšie obdobie.

⁸ Presnejší názov produktu je Adobe Content Server

Schválenie projektu v roku 2012 naštartovalo proces zmeny orientácie slovenského múzejníctva z tradičného na moderné.

Čo je Digitálne múzeum?

Prostredníctvom projektu Digitálne múzeum sa pamäťové a fondové inštitúcie zapoja do jednotného systému uchovávanía, dlhodobej archivácie a sprístupňovania informačného potenciálu zbierok hmotného i nehmotného kultúrneho dedičstva. Pomocou digitalizácie múzejných zbierok vznikne „Digitálne múzeum“ – depozitár digitálnych zástupcov najvýznamnejšej časti múzejných zbierok, ktoré sú využiteľné na ďalšie vedecké zhodnocovanie kultúrnych objektov, vzdelávanie, kultúrny relax či reprezentáciu a propagáciu krajiny.

Jadrom celého projektu je vytvorenie Digitalizačného centra, ktoré sídli v samostatnej budove v Banskej Bystrici. Organizačne spadá pod generálneho riaditeľa Múzea SNP. Ide o špecializované pracovisko zložené z troch útvarov:

- Metodicko-technologické pracovisko;
- Konzervátorské pracovisko;
- Digitalizačné pracovisko.

Jeho činnosť začala v roku 2012 s hŕstkou ľudí, ktorých môžeme spočítať na prstoch dvoch rúk. Dnes je to pracovisko zamestnávajúce približne 50 ľudí z rôznych profesijných oblastí (metodici, digitalizátori, konzervátori, reštaurátori).

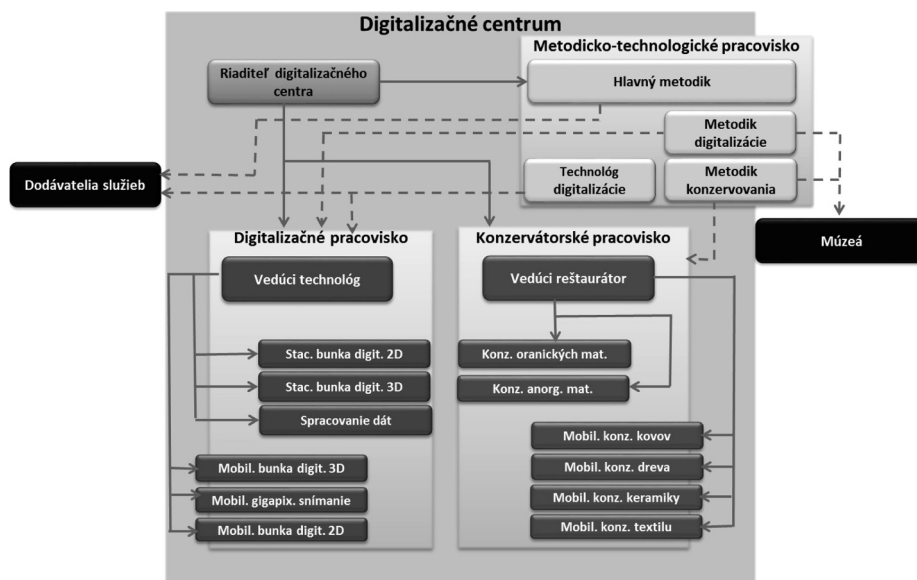
Tieto tri pracoviská, navzájom úzko prepojené, spolu zabezpečujú komplex úloh vedúcich k úspešnej digitalizácii zbierkových predmetov. Metodici z Digitalizačného centra postupne navštívili všetkých 32 spolupracujúcich múzeí, kde podrobne vysvetlili potrebné procesy prípravy zbierkových predmetov a pomohli so zaradením vybraných predmetov do digitalizačnej kampane.

Okrem zabezpečenia technického vybavenia pre samotný proces digitalizácie bolo nevyhnutné obstaráť personálne kapacity i technické prostriedky pre ošetrovanie, konzervovanie a reštaurovanie zbierkových predmetov tak, aby predmet poskytol maximum vizuálnych informácií pre konečného užívateľa. Každý jeden zbierkový predmet vstupujúci do procesu digitalizácie bol ošetrený, časť predmetov si však vyžadovala konzervátorský zásah. Za týmto účelom bolo vytvorené Konzervátorské pracovisko s modernými konzervátorskými technológiami, početným spotrebným materiálom a depozitárnym priestorom s vhodnými klimatickými podmienkami na dočasné uskladnenie zbierkových predmetov. Do dnešného dňa na projekte spolupracovalo 66 konzervátorov s rôznym zameraním (kov, textil, keramika, drevo a pod.), ktorí pracovali priamo v Digitalizačnom centre i spolupracujúcich múzeách. Ich práca však nekončí iba odbornou prípravou zbierkového predmetu na digitalizáciu. Sú súčasťou celého procesu snímania zbierkového predmetu.

Srdcom Digitalizačného centra je Digitalizačné pracovisko s najmodernejšími digitalizačnými technológiami pre snímanie zbierkových predmetov hmotného kultúrneho dedičstva. Niektoré technológie boli vyvíjané špeciálne pre účely projektu. Najväčšiu časť priestorov zaberá múzejný digitalizačný systém pre snímanie 3D objektovej panorámy. Tento systém dokáže veľmi detailne zachytiť zbierkový predmet zo všetkých dostupných uhlov pohľadu. Vznikne tak súbor fotografií s vysokým rozlíšením. Prostredníctvom špeciálneho softvéru – Digitalizačného modulu, ktorý riadi a vyhodnocuje digitalizačné procesy, dochádza k spárovaniu vizuálnych informácií s odbornými metadátami. Okrem uvedenej technológie pracovisko disponuje snímacími 2D technológiami, systémom pre gigapixelové a 3D optické snímanie. Do dnešného dňa sa pomocou týchto technológií na digitalizáciu zbierok zhotovili milióny fotografií vo vysokom rozlíšení a vytvorilo sa niekoľko Tb dát.

V rámci projektu boli snímané najväznejšie predmety z oblasti archeológie, histórie, etnografie, výtvarného umenia a prírodných vied. Medzi tieto predmety patria napr.: Košícky zlatý poklad, gotické tabuľové maľby Bojnického oltára, unikátny herbár A. Kmeťa, strieborné keltské mince – tetradrachmy, obrazy Martina Benku a pod.

Samostatnou projektovou aktivitou je digitalizácia nehmotného kultúrneho dedičstva, ktorou sa zabezpečuje digitalizácia postupov a znalostí

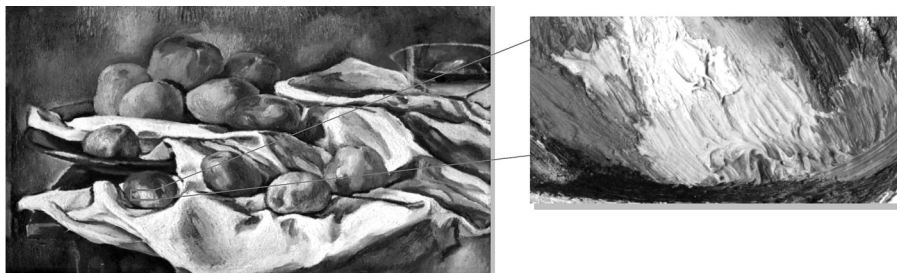

Obr. 1 Organizačná štruktúra Digitalizačného centra

Obr. 2 Konzervátorské pracovisko Digitalizačného centra

ľudovoumeleckej výroby (prostredníctvom animácie stehov a strihov) a spracovanie ľudových tancov (prostredníctvom videozáznamov).

Obr. 3 Maximálne optické rozlíšenie 2D skenera CRUSE je 2000 dpi

Výstup z digitalizácie nehmotného kultúrneho dedičstva prostredníctvom animácie je na Slovensku ojedinelý. Pri strihoch spájaním základných odevných súčiastok vznikajú kompletne animácie demonštrujúce postup šitia konkrétnej časti ľudového kroja. Pri animácii stehu má konečný užívateľ možnosť vidieť presné vedenie ihly tak, aby vznikol konkrétny, častokrát jednoducho vyzerajúci, ale v konečnom dôsledku komplikovaný vzor.

Pri audiovizuálnej dokumentácii ľudových tancov sa spolupracuje s takmer 1 400 tanečnými a hudobnými interpretmi z približne 45 obcí Slovenska, pričom ľudový tanec je zachytený priamo v mieste jeho výskytu. Prevažná väčšina tanečných interpretov má oblečený pôvodný ľudový odev príslušnej lokality (najmä zo súkromných zbierok).

Výhody digitalizácie

Prečo je projekt Digitálne múzeum tak výnimočný? Pretože jeho prínosy nie sú len časovo ohraničené a lokálneho charakteru. Pomocou neho sa:

- zdigitalizuje komplex vedomostí o múzejných zbierkach, ako aj jednotiek nehmotného kultúrneho dedičstva,
- vytvoria metodické, technologické a organizačné podmienky na trvalú digitalizáciu múzejných zbierok,
- dobudujú konzervátorské kapacity potrebné pre digitalizáciu,
- vytvoria digitálni zástupcovia najvýznamnejších múzejných zbierkových predmetov,
- zabezpečí trvalé uchovanie digitálnych objektov,
- zlepši starostlivosť o múzejné zbierky,
- vytvoria podmienky pre on-line sprístupnenie vizualizovaných predmetov hmotného i nehmotného kultúrneho dedičstva odbornej i laickej verejnosti,
- dôjde k zmene orientácie múzeí z tradičných metód na on-line sprostredkovanie vedomostí a zbierok.

Najväčšou výhodou pre bežného záujemcu je, že si bude môcť vyhľadať časť zdigitalizovaných objektov online. O sprístupnenie zdigitalizovaného kultúrneho dedičstva verejnosti sa stará samostatný národný projekt spolufinancovaný z OPIS – Centrálna aplikačná infraštruktúra a registratúra. Jeho portál kultúrneho dedičstva Slovenska – Slovakia by mal začať verejnosti prinášať digitálny obsah už v priebehu roka 2015.

Kde sa nachádzame?

Do konca projektu zostáva už iba pár mesiacov. Podarilo sa vytvoriť funkčné Digitalizačné centrum, vybaviť ho adekvátnymi technológiami a obsadiť ho kvalifikovaným personálom. Do dnešného dňa na projekte spolupracovalo celkovo 102 zamestnancov, z ktorých 43 bude na projekte pokračovať minimálne ďalších 5 rokov po ukončení projektu. Zatiaľ bolo skonzervovaných 23 664 zbierkových predmetov z 31 spolupracujúcich múzeí a zosnímaných celkovo 159 894 zbierkových predmetov z 55 lokalít celého Slovenska. Na webovej stránke Múzea SNP vznikla samostatná sekcia pre prezentáciu projektu. Aktuálne informácie sú tiež k dispozícii na Facebooku <https://www.facebook.com/digitalizacnecentrum>.

Koniec múzeí?

Naozaj projekt vedie k tomu, aby ľudia sedeli doma a prezerali si zbierkové predmety na internete? Nie, práve naopak. Digitalizáciou zbierkových predmetov sa otvárajú nové možnosti sprístupnenia zbierkových predmetov. Tradičné expozície budú môcť byť doplnené o virtuálne prehliadky, hologramy, videá, prezentácie, ktoré oveľa výstižnejším a podrobnejším spôsobom priblížia dané obdobie, či situáciu. Pri tvorbe virtuálnych expozícií sa budú môcť „použiť“ zdigitalizované zbierkové predmety viacerých múzeí a galérií. Z pohľadu realizátorov projektu môže práve digitalizácia viesť k zvýšeniu návštevnosti pamäťových a fondových inštitúcií.

Samozrejme prezentácia zbierkových predmetov na internete ponúka tiež svoje výhody, najmä pre telesne postihnutých občanov, ktorí majú sťažený prístup k múzejným zbierkam, záujemcom o umenie z iných krajín resp. pre odborníkov a študentov, ktorí si môžu „prezerať a študovať“ zbierkový predmet v klude svojej pracovne.

Otázka zániku „kamenných múzeí“ prostredníctvom digitalizácie zbierkových predmetov tak zostáva čisto iba hypotetickou otázkou.

Projekt je spolufinancovaný z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja prostredníctvom operačného programu Informatizácia spoločnosti.
Tvoríme vedomostnú spoločnosť

Ing. Ivica Matošová
imatusikova@gmail.com
(Múzeum SNP)